

Opdracht om een nieuw ‘wij’ te creëren

Het kabinet betoogt in zijn recente integratienota dat de multiculturele samenleving gefaald heeft. Dat is niet alleen onwaar, het is ook kwetsend voor al die mensen die wel succesvol samenleven en samenwerken. De regering zou juist moeten helpen om een nieuw ‘wij’ te creëren uit de verschillende etnische en culturele groepen.

door *Hester Jansen*

De auteur is secretaris van CDA-Kleurrijk.

[streamer]

p. 2: De samenleving moet in staat zijn over het oude wij-zij-denken heen te springen

De term ‘multicultureel’ is al een tijdje uit de mode. Nadat Angela Merkel, David Cameron en Nicolas Sarkozy de multiculturele samenleving ‘mislukt’ hadden verklaard, was het onlangs de beurt aan Piet Hein Donner, minister van Binnenlandse Zaken (CDA): ook hij constateert, in zijn recente integratienota, dat ‘het multiculturalisme gefaald heeft’, omdat naar zijn mening verschillende etnische en culturele groepen niet wederzijds tot een nieuwe eenheid zijn gekomen. CDA-Kleurrijk vindt dat de minister met deze constatering de plank misslaait en dat hij zich bovendien lijkt te willen verschonen van de opdracht die hij als bewindsman van Binnenlandse Zaken heeft: de wij-zij-tegenstelling overbruggen en die multiculturele samenleving, die een gegeven is, helpen slagen.

Het multiculturele Nederland is sinds jaar en dag een feit. Als je tenminste ‘multicultureel’ definieert zoals het in het gewone dagelijkse taalgebruik voorkomt. Nederlanders zijn niet allemaal uit dezelfde mal gedrukt, maar zien er verschillend uit, hangen verschillende religies aan, en hun familiestamboom voert regelmatig terug naar andere landen. Zoals veel begrippen in de sociale wetenschappen kent ‘multiculturaliteit’ geen eenduidige definitie. De discussie over multiculturaliteit lijkt dan ook voornamelijk semantisch. Maar de opmerking dat ‘de multiculturele samenleving gefaald heeft’ suggereert dat er een uitweg is uit de pluriforme, diverse samenleving: ‘Als multicultureel faalt, dan moeten we maar monocultureel proberen’, is de subtekst. Daarmee wordt tegemoetgekomen aan het streven naar de-islamisering van de gedoogpartner, maar de suggestie dat het zonder diversiteit beter met ons zou gaan, is een riskante.

Het is verbazingwekkend dat het beleidsstuk de realiteit van het multiculturele Nederland – die net zo onbetwistbaar is als de regenachtige Nederlandse zomer – zo nonchalant naar de prullenbak verwijst. Vreemd in de eerste plaats vanwege de manier waarop de minister in zijn nota tot deze conclusie komt. Daarnaast is het verbazingwekkend dat de minister zichzelf – kennelijk – van de optimistische opdracht ontslaat om de etnische en culturele diversiteit van de Nederlandse bevolking tot een succes te maken; hij zou dit optimisme als zijn christendemocratische plicht moeten zien.

Opiniepeiling

Er is geen wetenschappelijke basis voor het verwerpen van de multiculturele samenleving, alleen al omdat ‘multicultureel’ geen eenduidige definitie kent. Het is natuurlijk een politiek discours.

Vandaar ook dat de integratienota zich hoofdzakelijk op opiniepeilingen baseert om een streep door het begrip multiculturaliteit te kunnen zetten. Zo wordt gesteld: ‘Keer op keer blijkt dat veel Nederlanders de culturele en etnische diversiteit die Nederland kenmerkt niet

als een verrijking ervaren.’¹ Een dergelijk statement lijkt toch wat dun als bewijs voor de stelling dat de 1,8 miljoen niet-westerse allochtonen de aansluiting bij de Nederlandse samenleving gemist hebben. Voor moslimintegratie is er nog minder hoop: ‘41 procent van de autochtone Nederlanders heeft het idee dat de westerse levenswijze en een islamitische levenswijze niet samengaan.’²

Wanneer het over ‘gevoelens’ van Nederlandse burgers gaat, blijkt bovendien dat het kabinet zeer selectief winkelt. Zo stelt de nota dat ‘al bijna twintig jaar ongeveer de helft van de Nederlanders vindt dat er te veel mensen van andere nationaliteiten in Nederland wonen’, om te concluderen dat deze zorgen terecht zijn. Uit het bewuste SCP-onderzoek blijkt dat ‘ongeveer de helft’ in werkelijkheid maar 40 procent is.³ Dat de overige 60 procent, ruim de meerderheid van de Nederlanders, de multiculturele samenleving mogelijk wel als een verrijking ziet, wordt in het beleidsstuk niet genoemd. Het lijkt er sterk op dat de conclusie van de nota – het mislukken van de multiculturele samenleving – al van tevoren vaststond, en dat er naderhand opinies en statistieken bij zijn gezocht.

Het begrip in de titel, ‘integratie’, blijkt een versluiering van de echte bedoeling van de nota. Het werkelijke streven van dit beleidsstuk lijkt het zo veel mogelijk terugdringen van de immigratie en het opwerpen van allerlei barrières voor nieuwkomers. Dat is in lijn met het regeerakkoord uit 2010. Daarin stond immers de wens om een ‘substantiële daling van de instroom’ van migranten te bereiken.⁴ De gedoogpartner ziet dit onomwonden als manier om Nederland te ‘ont-islamiseren’. Het zou het kabinet sieren als het de immigratiebeperkende voorstellen klip-en-klaar zou presenteren, zonder een saus van misleidende termen als ‘integratie’, ‘binding’ en ‘burgerschap’.

Sociaal kapitaal

Een van de belangrijkste critici van de multiculturele samenleving is de Amerikaanse auteur Robert D. Putnam. Zijn langjarig onderzoek leidde tot de conclusie dat een grote mate van diversiteit in een samenleving het onderlinge vertrouwen tussen burgers aantast. Interessant aan zijn onderzoek is dat niet alleen het vertrouwen *tussen de verschillende groepen* mensen afneemt, maar dat als gevolg van toenemende diversiteit ook het onderlinge vertrouwen tussen mensen *binnen eenzelfde groep* vermindert.⁵ Op korte termijn gaan mensen zich als schildpadden gedragen wanneer ze in een multiculturele context terechtkomen: ze kruipen in hun schulp. Het sociale kapitaal van een samenleving neemt af. Dit mechanisme is ook in Nederland duidelijk herkenbaar.

Tegelijkertijd geeft Putnam aan dat culturele en etnische diversiteit op de langere duur juist voornamelijk positieve effecten kan hebben: ze draagt bij aan de creativiteit, leidt tot snellere economische groei, houdt de welvaartsstaat betaalbaar, en zorgt voor een belangrijke financiële impuls in ontwikkelingslanden via particuliere geldstromen van immigranten naar hun familie in de landen van oorsprong. Er is echter één belangrijke voorwaarde: de samenleving moet in staat zijn over het oude ‘wij-zij-denken’ heen te springen. Wie ‘wij’ zijn, moet op een nieuwe leest geschoeid worden. ‘The challenge is best met not by making “them” like “us”, but rather by creating a new, more capacious sense of “we”.’⁶ De uitdaging ligt erin een ruimer ‘wij’ te creëren waarin er meer plaats is voor anderen.

Bij wie past deze opdracht nou beter dan bij de minister van Binnenlandse Zaken? En welke partij is er nu beter voor uitgerust om een nieuwe eenheid uit diverse onderdelen te creëren dan het CDA? De partij die in 1980 een nieuw ‘wij’ wist te smeden en daarmee het wij-zij-denken van protestanten en katholieken achter zich liet? Degenen die nu flirten met het begrip *Leitkultur* zouden er goed aan doen om eens in de eigen CDA-geschiedenis te duiken. In het verzuilde Nederland was het heel moeilijk één heldere *Leitkultur* aan te wijzen. Wanneer we

die nu ineens wél menen te zien, komt dat waarschijnlijk voort uit een behoefte om zich van nieuwkomers te distantiëren.

Opmaat

Wat gebeurt er nu wanneer je zegt dat de multiculturele samenleving heeft gefaald? Dan doe je juist het tegendeel van een nieuw, ruimer 'wij' creëren. Dan zeg je met zoveel woorden dat al die plekken in de samenleving waar etnisch en cultureel verschillende mensen wél succesvol samenleven en samenwerken, geen waarde hebben. Dan zeg je dat dat kostbare sociale kapitaal niet het vertrouwen van het kabinet geniet. De implicatie van het afschaffen van de multiculturele samenleving is dat de definitie van 'wij' niet ruimer, maar dat die juist enger wordt. Woorden doen ertoe. Daarom is de opdracht aan minister Donner: een nieuw 'wij' creëren. Zijn integratienota eindigt waar die had moeten beginnen: bij een toekomstvisie. Wellicht betekent dat dat de nota van juni slechts een opmaat was voor een échte integratienota. Een die niet over de beperking van instroom gaat, maar over het creëren van sociaal kapitaal. Een waaruit waardering spreekt voor de bijdrage van nieuwkomers. Een waarin mensen worden uitgenodigd om elkaar tot zegening te worden.

¹ Ministerie van Binnenlandse Zaken, integratienota 'Integratie, binding, burgerschap', p. 1.

² 'Integratie, binding, burgerschap', p. 3.

³ Sociaal en Cultureel Planbureau, *Jaarrapport Integratie 2009*. Den Haag: SCP, 2009, p. 13.

⁴ Regeerakkoord 2010, p. 21.

⁵ Robert D. Putnam, 'E Pluribus Unum. Diversity and community in the twenty-first century', *Scandinavian Political Studies* 30 (2007), nr. 2, pp. 137-174.

⁶ Putnam 2007, p. 163.